

Marius-Nicolae Șerban

Noul Docsastar (Tomul I) și un autograf inedit al lui Anton Pann La 160 de ani de la moartea marelui dascăl de psaltichie

*Vă puneți dar sârguința,
Ca să dobândiți știința.*

(Versuri din prefața **Noului Docsastar**, tomul I)

Tomul I din **Noul Docsastar** compus de serdarul Dionisie Fotino¹ este prima tipăritură muzicală bisericească care deschide seria celor 14 cărți de muzică psaltică tipărite de Anton Pann, păstrate până azi. Această carte are o deosebită importanță pentru muzica bisericească românească, deoarece este prima încercare reușită a lui Anton Pann de traducere și românizare a cântărilor bisericești.

Rezultatele tipografice ale traducerii cântărilor bisericești din greacă și românizarea lor se cunosc încă de la ieromonahul Macarie, care a tipărit la Viena, în 1823, cele trei cărți de bază pentru cântăreții Bisericii Ortodoxe: **Theoretikonul**, **Anastasimatul** și **Irmologhionul**. Însă procesul de traducere și de românizare a cântărilor bisericești datează încă din timpul Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu. De atunci se păstrează manuscrisul de **Psaltichie rumânească** al ieromonahului Filothei sin Agăi Jipei². E posibil ca lucrarea lui Filothei să fi fost începută de dascălul său, Șerban Protopsaltul, încă din ultimul deceniu al secolului al XVII-lea.

Prima carte de muzică bisericească tipărită de Anton Pann este o mărturie a necesității desăvârșirii procesului de introducere a limbii române în slujbele Bisericii noastre. Până în ultimele decenii ale secolului al XVII-lea, Biserica Ortodoxă Română folosea în cult exclusiv limba slavonă, credincioșii fiind privați de înțelegerea textelor

¹ Grec de origine, el s-a stabilit la București la începutul secolului al XIX-lea, fiindu-i între 1812-1816 dascăl de muzică bisericească lui Anton Pann. Apud: Matei, Zaharia preot dr. **Profesorul, protopsaltul și compozitorul Anton Pann**. București: Basilica, 2014, p. 36.

² Manuscrisul, datat 24 decembrie 1713, a fost scris în Mitropolia din București, azi păstrându-se la Biblioteca Academiei Române (ms. rom. 61).

Marius-Nicolae Șerban

Biblioteca Sfântului Sinod

str. Mitropolit Antim Ivireanul, nr. 29, sector 4, București

Email: contact@bibsinod.ro

FILIGRAN – ANTON PANN

liturgice. Prin aducerea la lumina tiparului a **Noului Docsastar**, tomul I, compus de dascălul său, Dionisie Fotino, Anton Pann încurajează, promovează și susține demersul de oficiere a întregului serviciu liturgic în limba română, accesibilă românilor contemporani lui. Un alt motiv al apariției acestei cărți îl scoate la iveală chiar Anton Pann, în prefața cărții: „*Eu dorind ca să nu las pe românii iubitori de muzică lipsiți de o asemenea trebuincioasă carte, m-am sârguit a o români, ca să înlesnesc pe cântăreții a dobândi știință desăvârșită în cele opt glasuri și să ajungă în stare de a putea răvărsa din grumazul lor fără împiedicare buna potrivire a glasului la întâmpinarea a or ce fel de zicere în cântarea singur-glasnicilor*”³. De aici vedem faptul că adaptarea limbii române la melosul autentic bisericesc presupunea o anumită pregătire și o atenție sporită din partea cântăreților, pentru a potrivi cât mai bine și cât mai corect accentele liniei melodice cu accentele cuvintelor limbii române.

Anton Pann acordă o importanță deosebită pregătirii profesionale a cântăreților. El îi îndeamnă: „*Urmați musichia regulat ca să ajungeți în treapta cântăreților lăudați. Nu vă mulțumiți cu a urma prin școli numai până începeți a pricepe meșteșugul și a silabisi cântarea singuri*”⁴. Iar, în ceea ce privește felul cântării, el se adresează cântăreților spunându-le: „*să fiți cu băgare de seamă la toate lucrările, ca să le deprindeți și cu ifosul lor, adică: liniștit, cucernic, mângâios și dulce, ușor suind și ușor pogorând, neabătându-vă în niscai adaosuri și afărături schimonosite, care sânt urâte lui Dumnezeu și oamenilor*”⁵. Cu privire la această carte el face mențiunea cum că „*acest Docsastar este de neapărată trebuință ca să se predea școlarilor îndată după Anastasimatar*”⁶, pentru că în acest volum sunt destule locuri greu de interpretat, iar cântăreții trebuie să fie pregătiți pentru a executa acele pasaje mai dificile în felul indicat mai sus.

Din aceste îndemnuri ne dăm seama că Anton Pann era un om de cultură, și nu doar de una muzicală, promovând cultura și buna rânduială. De asemenea, chiar dacă nu era român, el cunoștea foarte bine limba română. Aceasta se vede din versurile pe care le-a compus și cu care a împodobit toate cărțile tipărite, dar mai ales din prozodia cântărilor traduse și românizate de el (potrivirea liniei melodice psaltice a cântărilor grecești pe metrica cuvintelor românești), așezând aproape perfect accentele muzicale pe accentele textelor liturgice românești. Nu vom greși dacă vom spune că Anton Pann a realizat cea mai bună românizare a cântărilor bisericești. Mărturie a acestui fapt stau cântările, atât cele traduse, cât și cele compuse de el, care se cântă până azi în toate lăcașurile de cult din cuprinsul Bisericii noastre.

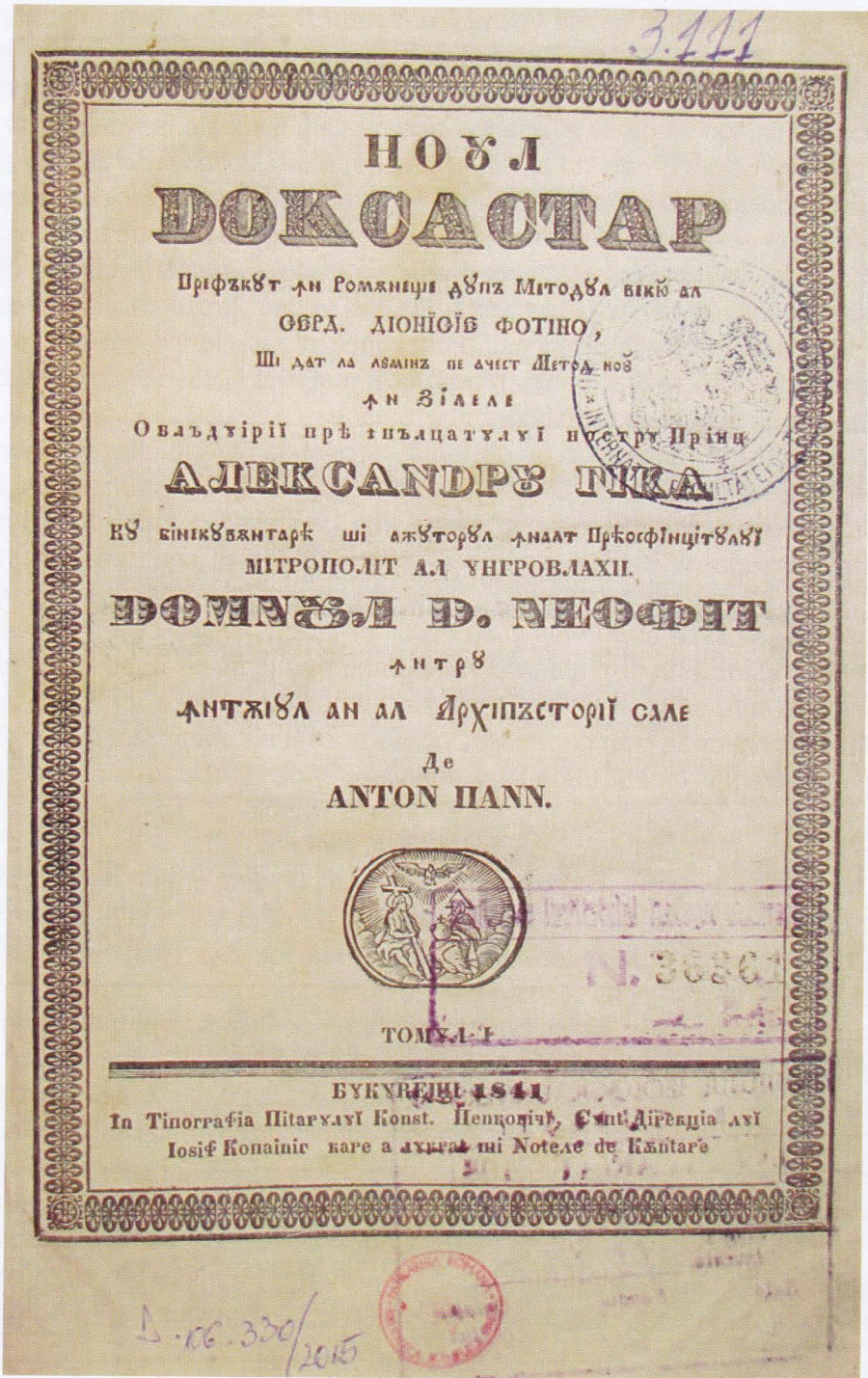
În Biblioteca Sfântului Sinod există nouă exemplare din tomul I din **Noul Docsastar**. Obiectul cercetării de față îl constituie unul dintre aceste exemplare care, pe versoul foii de titlu, are scris: „*Câte nu vor avea această supt însemnare*

³ Pann, Anton. **Noul Docsastar**, tom. I, București, 1841, p. III.

⁴ Pann, Anton. **op. cit.**, p. IV.

⁵ Pann, Anton. **ibidem**.

⁶ Pann, Anton. **op. cit.**, p. III.

Noul Docsastar. București, 1841.
Document din colecțiile Bibliotecii Sfântului Sinod.

sunt fără de voea mea”, cu semnătura olografă a lui Anton Pann. Acest volum dobândește o valoare sporită întrucât este singurul dintre toate exemplarele care păstrează autograful marelui psalt. Exemplarul semnat a intrat în colecțiile Bibliotecii Sfântului Sinod în 2012, odată cu întregul fond de carte veche al Facultății de Teologie din București.

Foia de titlu ne furnizează următoarele informații: „*Noul Docsastar prefăcut în românește după metoda veche al Serd. Dionisie Fotino, și dat la lumină pe acest metod nou în zilele oblăduirii prea înălțatului nostru prinț Alexandru Ghica, cu binecuvântarea și ajutorul înalt preasfințitului Mitropolit al Ungrovlahiei Domnul D. Neofit, întru întâiul an al arhipăstoriei sale de Anton Pann, București, 1841, în tipografia Pitarului Const. Pencovici, supt direcția lui Iosif Copainig care a lucrat și notele de cântare*”. De format 4⁰ (19 x 13 cm), cartea are următoarea paginație: 6 pagini (numerotate cu cifre romane) + 322 pagini (numerotate) + 32 pagini (numerotate) + o filă nenumerotată (erata) + 6 pagini numerotate. Prefața se află între paginile III-VI, cu următoarea dedicație: „*Către cei ce îmbrățișază această carte cu dragoste*”, și se încheie cu cinci strofe compuse de Anton Pann. Cele 322 de pagini cuprind cântări la anumite slujbe bisericești, mai exact slavele de la Vecernie, Litie, Stihovă și Laudele Utreniei, de la toate praznicele împărătești și de la sărbătorile sfinților cu dată fixă.

Spre finalul volumului a fost atașat un *Adaos* de 32 de pagini, care nu se regăsește în manuscrisul lui Dionisie Fotino. Acest *Adaos* conține compoziții personale ale lui Anton Pann în cinstea unor sfinți venerați local în Biserica Ortodoxă Română: Arhiepiscopul Visarion al Larisei (15 septembrie), Preacuvioasa Parascheva (14 octombrie), Apostolul Iacov (23 octombrie), Preacuviosul Dimitrie cel Nou (27 octombrie), Mucenița Filoftea (7 decembrie), Ioan cel Nou de la Suceava (2 iunie). De asemenea, acest exemplar din **Docsastar** cuprinde și slujba *Ceasurilor Împărătești* de Crăciun și de Paști, *sthirile* de la Vecernia din 29 iunie și 15 august, traduse de Anton Pann din **Docsastarul** lui Iacov Protopsaltul⁷. La sfârșitul cărții sunt tipărite alte șase pagini numerotate separat. În primele cinci găsim „*Numele cinștiilor prenumerați carii bine au voit a ajuta la tipărirea acestui Docsastar*”, iar pe a 6-a pagină se află următoarea notiță: „*Pe lângă altele ce s-au adăogat în acest Docsastar (nefiind în cel grecesc) s-au alcătuit mai târziu și Adaosul, care s-au așezat la sfârșitul cărții, nădăjduind că nu să va scumpi fiecare a da peste prețul ce s-au pus în joc Prenumerării încă câte trei sfanți, spre despăgubirea mea. ANTON PANN*”.

La începutul cărții, pe forțaț, se află mai multe însemnări de posesie ale unor elevi seminariști, dintre care lizibile sunt doar numele: „*Ioan Paraschivescu, Gheorghie [...] Marin Georgescu – clasa III-a*”. Pe forțaț, la final, găsim următoarele date: „*Teodorachi Georgiu [...] Clasa IV, (1)858 Octombrie 5*”, tot aici se află și însemnarea: „*Acest Docsastar este al sfintei episcopii însă dat pe seama seminariștilor*”. Așa cum am menționat, acest exemplar din tomul I al **Noului Docsastar** a fost adus la

⁷ Matei, Zaharia preot dr., *op. cit.*, p. 200-201.

Biblioteca Sfântului Sinod în 2012 de la Facultatea de Teologie din București, împreună cu alte șapte exemplare. Din cercetarea făcută de Arhim. dr. Policarp Chițulescu asupra fondului de carte veche de la Facultatea de Teologie din București, a reieșit că bibliotecile Seminarelor Teologice de la Ismail (Galați), Huși și Buzău, desființate în 1893, au fost comasate la București, în Biblioteca Facultății de Teologie. Așadar, exemplarul descris de noi provine de la unul dintre aceste seminare, cel mai probabil de la Ismail, unde se afla cel mai mare număr de cărți⁸.

Tomul I al **Noului Docsastar** este singura carte de muzică bisericească netipărită de Anton Pann în tipografia sa. Aceasta pentru că abia în 1843 își va putea înființa propria tipografie, inaugurată cu a doua sa carte de muzică bisericească (mai exact o carte de teorie a muzicii bisericești): **Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau Gramatica melodică**, tipărită în anii 1845-1846⁹.

Tindem să credem că semnătura lui Anton Pann se găsește pe mai multe exemplare ale tomului I din **Noul Docsastar**. Continuarea cercetării va aduce, sperăm, lămuriri suplimentare. Cel mai probabil, maestrul semna cărțile pe care le dăruia personal, ca un fel de dedicație, dar și pentru un mai bun control asupra distribuirii cărților tipărite prin propria-i osteneală. Presupunem că unele cărți erau vândute sau împrumutate de eforii tipografiei Pitarului Constantin Pencovici fără ca Anton Pann să fie înștiințat. Circulația cărților fără știrea acestuia îi aducea și pagube materiale. Poate și din acest motiv Anton Pann a făcut toate demersurile posibile ca în 1843 să-și deschidă propria tipografie, mai ales că fusese director al primei tipografii de muzică psaltică din lumea ortodoxă, înființată de Petru Efesiu la București, în 1820.

Lista prenumeranților tomului I din **Noul Docsastar**, aflată la finalul volumului, dovedește că Anton Pann se bucura de încrederea mitropolitului Ungrovlahiei și a unui număr însemnat de clerici de vază. De asemenea, el era chemat adesea de oamenii înstăriți ai Bucureștilor de atunci, pentru a-i încânta cu talentul său muzical și literar. Și, mai mult decât atât, era foarte cunoscut în rândul oamenilor din popor, care ascultau cântările interpretate de vestitul cântăreț, atunci când veneau la slujbă.

Buna receptare a personalității lui Anton Pann, încă din timpul vieții, și nevoia de cântare bisericească în limba română au făcut ca el să primească sprijin material și moral, să dobândească notorietate în cultura muzicală românească.

КЪТЕ НЪВОР ДБЪ АЧАСТЪ СЪНТ АНЦИМНАРЕ СЪНТ ФЪРЪ ДЕ ВОКМЪ.

Anton Pann

⁸ Chițulescu, Policarp Arhim. dr. **Cărți uitate, cărți regăsite. Date culese cu ocazia cercetării unui fond inedit**. În: **Istoria cărții și bibliotecilor – contribuții la un concept de actualitate**. Târgoviște, 2013, p. 5.

⁹ Moldoveanu, Nicu preot prof. dr. **Istoria muzicii bisericești la români**. București: Basilica, 2010, p. 80.